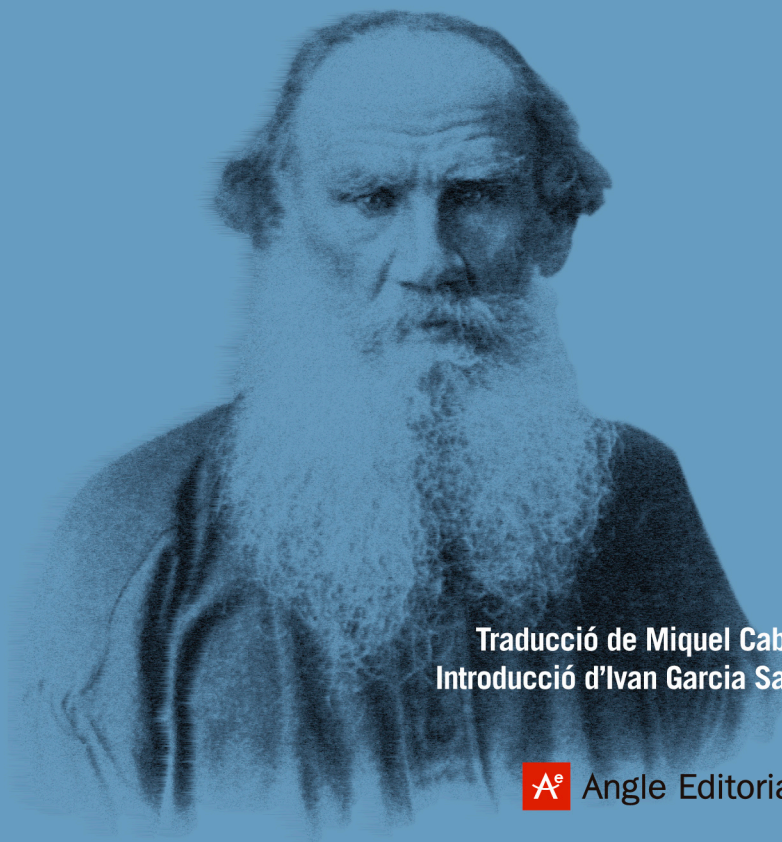

Lev Tolstoi

CONFESSIÓ

Traducció de Miquel Cabal
Introducció d'Ivan Garcia Sala

Angle Editorial

CONFESSIÓ

EL FAR
21

Aquesta obra ha estat publicada amb una subvenció del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, per al seu préstec públic en Biblioteques Públiques, d'acord amb el que preveu l'article 37.2 de la Llei de Propietat Intel·lectual.

Títol original: *Ispoved'*

© Miquel Cabal Guarro, per la traducció

© Ivan Garcia Sala, per la introducció

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

Muntaner, 200, àtic 8a

08036 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: maig de 2013

ISBN: 978-84-15695-32-5

Dipòsit legal: B. 12921-2013

Imprèss a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Lev Tolstoi

CONFESSIÓ

Traducció de Miquel Cabal Guarro

Introducció d'Ivan Garcia Sala

 Angle Editorial

I tampoc el cel no existeix

Ivan Garcia Sala

«A les sis i cinc minuts de la matinada del 7 de novembre de 1910 a l'estació d'Àstapovo no només finí la vida d'una de les persones més extraordinàries que han viscut mai al món, sinó que finalitzà una gesta humana excepcional, excepcional per la seva força, durada i dificultat en la lluita per atènyer allò que és "l'alliberació", que és el pas cap al "Sojorn dins l'Etern", en paraules budistes, el camí "vers la vida", en paraules de l'Evangeli.» Així s'expressa Ivan Bunin en les memòries que dedicà a Lev Tolstoi tot referint-se a la seva mort. I afegeix que el camí vital que féu Tolstoi, malgrat la seva complexitat i contradiccions incomprensibles, no és res més que el d'aquell que sabé passar pel cap d'una agulla.

Lev Tolstoi, nascut a Iàsnaia Poliana l'any 1828, té una evolució molt diferent de la dels seus contemporanis nobles i escriptors. Estudia dos anys llengües orientals a la universitat de Kazan, però, insatisfet, abandona i s'allista a l'exèrcit després d'haver passat un temps gaudint de la vida d'un jove típic benestant.

Participa en la defensa de la ciutat de Sebastòpol, i allí escriu les seves primeres obres literàries, que li obren el món dels escriptors i de la *intel·liguèntsia*. Tanmateix, de seguida que hi entra en contacte menysprea la visió teòrica de la realitat que tenen aquests intel·lectuals i, per tal de ser conseqüent amb els seus propis ideals de progrés i preocupació pels problemes socials, torna a Iàsnaia Poliana per intentar millorar, mitjançant l'acció, la vida dels seus propis serfs. Com diu Eikhensbaum, la formació que ha adquirit Tolstoi fins aquest moment és molt diferent de la resta dels intel·lectuals. Des de molt jovenet s'havia imposat, fent ús del gènere del diari, un examen continu de consciència on analitzava, sense cap mena de pietat, tots els seus actes i pensaments. L'objectiu inicial era perfeccionar el seu caràcter. Però, tanmateix, aquest mètode d'autoconeixement, que li posava davant dels ulls l'evidència de la intrínseca contradicció del seu caràcter i de la naturalesa humana en general, es convertí amb el temps en un exercici perfecte per aprendre a disseccionar psicologies i crear personatges de ficció. El seu desig de perfeccionament i de portar una vida realment útil el du a Europa per aprendre els mètodes pedagògics moderns; un cop a Iàsnaia Poliana, els aplica a la seva escola per a infants camperols. Aconsegueix el reconeixement absolut com escriptor amb *Guerra i pau* i, després del casament amb Sofia

Bers, la felicitat familiar. Tot i així, amb els anys reapareix la insatisfacció existencial que de forma recurrent l'envaeix i que, al llarg de la seva vida, el mena a buscar altres camins vitals. Malgrat haver decidit abandonar la literatura perquè la considera una activitat fútil, hi torna per escriure *Anna Karènina*. Tanmateix, mentre escriu la novel·la, s'aguditza la crisi profunda i comença a revisar els seus valors i la vida que ha dut fins aleshores. Com a conseqüència d'aquesta crisi i de la recerca del sentit de la vida que se'n deriva, engega el projecte d'escriure una gran obra, dividida en tres parts: *Crítica de la teologia dogmàtica* (1880-1891, 1884), *Concòrdia i traducció dels quatre Evangelis* (1880-1881) i, la part que havia de ser el prefaci de l'obra, *Confessió* (1879, 1881-1882). La censura eclesiàstica impedeix la publicació de *Confessió* l'any 1882. S'edita a Ginebra el 1884 i, de forma clandestina, arriba als lectors russos. La crítica contra l'Església que fa Tolstoi en aquestes i altres obres suposa la seva excomunió l'any 1901. *Confessió* no apareix de forma legal a Rússia fins l'any 1906.

Confessió, per a la majoria de biògrafs i crítics literaris, assenyala un canvi essencial en la vida de Lev Tolstoi. La tradició del gènere literari de l'obra, la confessió, invita a interpretar la biografia de l'autor en aquest sentit, i el mateix Tolstoi, després d'explicar-hi, talment com féu sant Agustí, els errors de la seva

vida i anunciar-hi la descoberta d'una nova veritat i la voluntat de viure segons aquesta veritat, marca amb aquesta obra un abans i un després dins la seva biografia.

Tanmateix, moltes de les qüestions que Tolstoi, amb cinquanta-un anys, planteja en aquesta obra, fins i tot les descobertes més importants que diu haver fet, no li arriben de nou, sinó que han anat apareixent al llarg de la seva vida, i és fàcil retrobar-les en els seus diaris, en les cartes, i en tota la seva obra literària escrita fins aquell moment. Una nota en el seu diari escrita el març de 1855, a l'edat de vint-i-set anys, sembla avançar la solució que trobarà després de la crisi existencial: «Ahir una conversa sobre el diví i la fe em dugué fins a una idea immensa a la qual em sento capaç de consagrar la vida per realitzar-la. Aquesta idea és la fundació d'una nova religió d'acord amb el desenvolupament de la humanitat, la religió de Crist, però exempta de la fe i del misteri, una religió pràctica, que no prometi una felicitat futura, sinó que doni la felicitat sobre la terra. Entenc que aquest idea només la podran dur a terme les generacions que treballin conscientment vers l'objectiu. Una generació la transmetrà a una altra i, algun dia, el fanatisme o la raó la portaran a la seva realització. Actuar *conscientment* per la unió dels homes amb la religió és el fonament d'una idea que,

espero, m'apassionarà.» També es troba en obres anteriors l'admiració que li desvetlla l'actitud vital dels camperols i que, segons diu a *Confessió*, és on troba l'esperança per sortir de la seva angoixa vital. Per exemple, en el personatge de Platon Karatàiev de *Guerra i pau*: «Cada un dels seus mots i de les seves accions era la manifestació d'una obra que ell desconeixia i que constituïa la seva vida. Però la seva vida, des del seu punt de vista, no tenia sentit com una vida independent. Només en tenia com a part d'un tot que percebia constantment. Les seves paraules i accions fluïen de dins seu d'una manera tan equilibrada, necessària i directa com l'olor que es desprèn de la flor.»

Aquest sentiment constant de plenitud i de comunió amb la realitat que experimenta el personatge de Karatàiev és descrit en moltes altres obres literàries, però normalment com a contrapunt d'estats de malenconia, de desesperació i buit existencial, que neixen d'un dels temors principals de Tolstoi, la por a la mort, que l'esperona al llarg de tota la vida i l'obliga a cercar el sentit de l'existència de manera reiterada. Aquesta por neix del contacte prematur amb la mort: la mare fineix quan el petit Tolstoi només tenia divuit mesos i més tard, quan té nou anys, mor el pare. La por, que es manifesta en diversos moments de la seva vida en episodis sobtats de ter-

ror existencial, conviu amb una vitalitat extraordinària, gairebé inhumana, que li permet no només escriure una vastíssima obra literària (l'edició més actualitzada de les seves obres completes ocupa cent volums), sinó també endegar tota mena de projectes de caràcter social —l'escola per a nens, la seva activitat com a mediador del camperolat— i suportar, al costat dels seus mugics, llargues jornades de treball al camp. No és estrany, doncs, que tot sovint s'hagin comparat el seu geni i personalitat amb una gegantina força de la natura. En aquest sentit, el pianista Aleksandr Goldenweiser explica una anècdota que va viure amb l'escriptor: «Una vegada, a l'hivern, anàvem tots dos en un petit trineu. El conduïa ell. S'inicià una tempesta de neu, que es va fer tan forta que, finalment, vam perdre el camí. Anàvem camp a través. En veure a la llunyania la caseta d'un guardabosc, vam dirigir-nos-hi per preguntar com trobar el camí. Quan ens vam acostar a la caseta, ens van saltar tres o quatre mastins enormes que, lladrant amb fúria, rodejaren el cavall i el trineu. Amb gest decidit em donà les regnes, s'alçà, sortí del trineu, vociferà i amb les mans buides avançà directament cap als gossos. I de sobte aquests gossos espantosos callaren, es van apartar i li obriren pas com si fos el seu senyor. Va passar tranquil·lament entre ells i entrà a la caseta amb la seva barba blanca estarrufada.»

Confessió

I

Em van batejar i educar en la fe cristiana ortodoxa. Em van ensenyar aquesta fe des de la infantesa i durant tota l'adolescència i la joventut. Però en acabar el segon curs de la universitat, als divuit anys, ja no creia en res del que m'havien ensenyat.

A jutjar per alguns records, mai no vaig creure d'una manera seriosa, sinó que simplement tenia confiança en allò que m'havien ensenyat i en allò que els grans professaven davant meu, però aquesta confiança trontollava molt.

Devia tenir onze anys quan un diumenge va venir a casa en Volódenka M., un nen que anava a l'institut i que ja fa temps que és mort, i recordo que ens va anunciar una descoberta que havien fet a l'institut com si fos l'última novetat. La descoberta era que Déu no existia i que tot el que ens ensenyaven només eren invencions (això era l'any 1838). Recordo que els meus germans grans van mostrar interès per aquella notícia i que em van fer anar amb ells. Recordo que tots ens vam animar molt i que vam entomar la notí-

cia com una cosa molt engrescadora i del tot possible.

També recordo que quan el meu germà gran Dmitri, que anava a la universitat, va entregar-se de sobte a la fe amb tota la fogositat de la seva naturalesa, i va començar a anar a totes les misses, a fer dejuni i a portar una vida pura i moral, nosaltres, fins i tot els grans, ens en burlàvem sense parar i per alguna raó vam posar-li el sobrenom de Noè. Recordo que en Muskin-Puixkin, que llavors era rector de la Universitat de Kazan i que ens havia convidat a ballar a casa seva, mirava de convèncer amb escarn el meu germà, que no volia ballar, dient-li que fins i tot David havia ballat davant de l'arca. Jo llavors participava d'aquelles bromes dels grans i vaig concloure que s'havia d'estudiar catequesi i s'havia d'anar a missa, però que tot plegat no calia prendre-s'ho gaire seriosament. També recordo que de molt jove llegia Voltaire i que les seves mofes, lluny d'escandalitzar-me, em divertien molt.

La meua defecció de la fe va tenir lloc tal com s'esdevenia i s'esdevé encara en persones que tenen una formació com la nostra. Em fa l'efecte que en la majoria de casos passa de la manera següent: la gent viu com tothom, i tothom viu sobre la base d'uns principis que no és només que no tinguin res a veure amb la doctrina de la fe, sinó que en gran

part hi són contraris; la doctrina de la fe no té cap paper a la vida, mai no has de trobar-te-la en les relacions amb els altres i, en la pròpia vida, mai ningú no ha de complir-la. La doctrina de la fe es professa en algun lloc allunyat de la vida i de manera independent d'aquesta. Si te la trobes, és només com a fenomen extern, deslligat de la vida.

Per la vida d'un home, pels seus actes, tant ara com llavors és impossible saber si és creient o no. Si hi ha cap diferència entre els qui professen l'ortodòxia manifestament i els qui la neguen, no és en profit dels primers. Tant ara com llavors, l'acceptació i la pràctica manifestes de la fe ortodoxa es troben en gran part en persones obtuses, cruels i immorals que es tenen per molt importants. En canvi, la intel·ligència, l'honradesa, la rectitud, la bondat i la moral es troben en gran part en persones que es declaren no creients.

A les escoles ensenyen catequesi i envien els alumnes a l'església; als funcionaris se'ls exigeix el certificat d'haver combregat. Però ara, i encara més en èpoques passades, un home del nostre entorn que ja no estudiï i que no estigui al servei de l'Estat pot passar decennis sense recordar ni un sol cop que viu entre cristians i que ell mateix es considera practicant de la fe cristiana ortodoxa.

De manera que ara, com abans, la doctrina de

la fe, acceptada per confiança i mantinguda per pressió externa, a poc a poc s'esvaeix sota la influència d'unes experiències vitals i d'uns coneixements que hi són contraris, i sovint l'home viu llargament imaginant-se que conserva intacta la doctrina que se li va transmetre de petit, quan ja fa temps que no n'hi queda cap rastre.

L'S., un home intel·ligent i sincer, em va explicar com va deixar de creure. Un vespre, ja cap als vint-i-sis anys, en anar-se'n a dormir després d'una cacera va posar-se a resar segons el vell costum pres de petit. El germà gran, que havia sortit uns dies de cacera amb ell, jeia sobre el fenc i se'l mirava. Quan l'S. va acabar i es va voler estirar, el seu germà va dir-li: «¿Però tu encara ho fas, això?»

I no es van dir res més. I, des d'aquell dia, l'S. va deixar de resar i d'anar a l'església. I ja fa trenta anys que no resa, que no combrega i que no va a l'església. I no perquè conegués les conviccions del seu germà i les adoptés, no perquè decidís res a la seva ànima, sinó únicament perquè allò que li va dir el seu germà va ser com l'empenta d'un dit contra una paret que ja estava a punt de caure pel seu propi pes. Li va mostrar que el lloc on es pensava que tenia la fe ja feia temps que era un lloc buit i que, per això, les paraules que deia, els senyals de la creu i les reverències que feia mentre

resava eren accions totalment absurdes. Conscient d'aquesta absurditat, no podia continuar fent-les.

Això passava i passa, em sembla, a la immensa majoria de les persones. Parlo de gent amb la nostra educació, d'homes sincers amb ells mateixos, i no d'aquells que de l'objecte de la fe en fan un mitjà per aconseguir uns fins efímers qualssevol. (Aquesta gent són els no creients més autèntics, perquè si per ells la fe és un mitjà per aconseguir fins mundans, certament vol dir que no és fe.) Els qui tenen la nostra educació es troben en una posició en la qual la llum del coneixement i de la vida ha desfet l'edifici artificial, i ells o bé ja se n'han adonat i n'han deixat el lloc lliure, o bé encara no se n'han adonat.

La doctrina de la fe que se'm va transmetre en la infantesa va desaparèixer en mi igual que en els altres, amb l'única diferència que, com que vaig començar aviat a llegir i a pensar molt, la meva renúncia a la doctrina també va ser conscient molt aviat. Als setze anys vaig deixar de resar, i vaig deixar d'anar a l'església i de fer dejuni per iniciativa pròpia. Vaig deixar de creure en allò que m'havien transmès de petit, però creia en alguna cosa. No hauria sabut dir de cap manera en què creia. També creia en Déu o, més aviat, no el negava, però no hauria sabut dir en quina mena de

Déu creia. No negava Crist ni les seves ensenyances, però tampoc no hauria sabut dir en què consistien aquestes ensenyances.

Ara, en recordar aquells temps, veig amb claredat que la meva fe —allò que em feia tirar endavant la vida a banda dels instints animals—, que la meva única fe en aquella època era la fe en el perfeccionament. Però no sabia dir en què consistia aquest perfeccionament ni quin objectiu perseguia. Feia l'esforç de perfeccionar-me intel·lectualment: estudiava tot el que podia i el que la vida em posava al davant; feia l'esforç de perfeccionar la voluntat: traçava unes normes que m'esforçava a complir; em perfeccionava físicament amb tota mena d'exercicis per cultivar la força i l'agilitat i m'avesava a la resistència i la paciència amb tota mena de privacions. I tot això em semblava que era perfeccionament. El principi de tot era el perfeccionament moral, evidentment, però aviat va substituir-lo un perfeccionament en general, és a dir, no el desig de ser millor davant d'un mateix o davant de Déu, sinó el desig de ser millor davant de l'altra gent. I ben aviat aquest afany de ser millor davant dels altres va substituir-lo un desig de ser més fort que l'altra gent, és a dir, més famós, més important i més ric que els altres.

II

Algun dia explicaré la història de la meva vida, colpidora i instructiva durant aquests deu anys de joventut. Em sembla que n'hi ha molts que van experimentar el mateix. Desitjava ser bo amb tota la meva ànima, però era jove, tenia passions i estava sol, completament sol, mentre buscava el bé. Sempre que provava d'expressar el que pertanyia als meus desitjos més íntims, el fet que volia ser moralment bo, rebia menyspreu i burles; en canvi, quan em lliurava a les passions més roïnes, em lloaven i m'encoratjaven. L'ambició, l'ànsia de poder, la cobdícia, la voluptuositat, l'orgull, la ira i la venjança es miraven amb respecte. En lliurar-me a aquestes passions, m'assemblava a un adult i sentia que estaven contents de mi. La meva bona tieta, amb qui vivia, era l'ésser més pur de la terra i sempre em deia que no desitjava cap altra cosa per a mi tant com que tingués relacions amb una dona casada: *«Rien ne forme un jeune homme comme une liaison avec une femme*

comme il faut.»¹ Encara em desitjava una altra sort: que fos ajudant de camp, si podia ser de l'emperador. I la sort més gran de totes: que em casés amb una noia rica i que del matrimoni en tragués tots els serfs que fos possible.

No puc recordar aquells anys sense horror, sense fàstic i sense dolor al cor. Vaig matar homes a la guerra,² vaig desafiar a duels per assassinar, vaig perdre a les cartes, vaig empassar-me el fruit del treball dels camperols, els vaig castigar, vaig fornir i vaig enganyar. Mentida, robatori, fornicació de tota mena, embriaguesa, violència, assassinat... No hi havia crim que no cometés, i per tot això els meus coetanis em lloaven, em consideraven i em consideren un home relativament moral.

Vaig viure així durant deu anys.

En aquesta època, vaig començar a escriure per vanitat, cobdícia i orgull. En els escrits feia com a la vida. Per tenir fama i diners, raó per la qual escrivia, havia d'amagar el bé i ensenyar el mal. I això és el que feia. Quantes vegades vaig enginyar-me la manera d'amagar en els meus escrits, sota una apa-

1. «No hi ha res que formi un jove com una relació amb una dona com cal.» (Totes les notes són del traductor.)

2. L'autor va participar a les guerres del Caucas (1851-1853) i de Crimea (1854-1855).